

**Έκφραση Έκθεση Γ' Λυκείου.
Επανάληψη Θεωρίας.**

1. Ποιοι οι τρόποι και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας;

Τρόποι πειθούς:

- επίκληση στη λογική
- επίκληση στο συναίσθημα
- επίκληση στην αυθεντία
- επίκληση στο ήθος του πομπού
- επίθεση στο ήθος του αντιπάλου

Μέσα πειθούς: Αφορούν ουσιαστικά μόνο τις επικλήσεις στη λογική και στο συναίσθημα

Για την επίκληση στη λογική αναζητούμε:

- επιχειρήματα
- τεκμήρια (παραδείγματα, στατιστικά στοιχεία, γεγονότα, αλήθειες, δεδομένα, αποτελέσματα έρευνας, αυθεντίες).

Αναφέρουμε ένα τουλάχιστον επιχειρήμα (προκείμενες και συμπέρασμα) και ένα παράδειγμα για κάθε είδος τεκμηρίου που εντοπίζουμε.

Για την επίκληση στο συναίσθημα αναζητούμε στο κείμενο:

- αφήγηση
- περιγραφή
- χιούμορ
- ειρωνεία

Ακόμη, πάντα με αναφορές στο κείμενο, ανιχνεύουμε: (τεχνικές)

- στοιχεία μεταφορικής γλώσσας

- στοιχεία ποιητικής γλώσσας
- συγκινησιακά φορτισμένες λέξεις
- οικείο ύφος
- ρητορικές ερωτήσεις
- α' και β' πρόσωπο
- επαναλήψεις

2. Με ποια αποδεικτικά μέσα προσπαθεί να πείσει για την αλήθεια των απόψεων του;

Τα αποδεικτικά μέσα παραπέμπουν στην επίκληση στη λογική, δηλαδή στα επιχειρήματα και τα τεκμήρια. Μόνο αυτά «αποδεικνύουν». Τα άλλα μέσα πειθούς που αναφέρονται στην επίκληση στο συναίσθημα δεν αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία. Άρα, στην ερώτηση αυτή απαντάμε αναφέροντας μόνο τα είδη των τεκμηρίων και τα επιχειρήματα που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας .

3. Χαρακτηρίστε το συλλογισμό.

Η απάντηση έχει δύο άξονες: χαρακτηρισμός με βάση τη συλλογιστική πορεία, δηλαδή: παραγωγικός (από το γενικό προς το ειδικό), επαγωγικός (από το ειδικό προς το γενικό) ή αναλογικός (από το ειδικό προς το ειδικό), και

χαρακτηρισμός με κριτήριο το είδος των προτάσεων του συλλογισμού, δηλαδή: κατηγορικός, υποθετικός ή διαζευκτικός.

4. Αξιολογήστε το συλλογισμό.

Εξετάζουμε την εγκυρότητα και την αλήθεια του συλλογισμού. Αν διαθέτει και τα δύο είναι ορθός (απόδειξη)

1ο βήμα:

Η αλήθεια.: εξετάζουμε χωριστά κάθε προκείμενη και το συμπέρασμα. Θα πρέπει να ισχύουν στην πραγματικότητα με γνώμονα την κοινή λογική και εμπειρία. Αφορά το περιεχόμενο, την ουσία του επιχειρήματος.

2ο βήμα:

Η εγκυρότητα: εξετάζουμε τη σχέση των δύο (κατά κανόνα) προκειμένων με το συμπέρασμα, θα πρέπει οι δύο προκειμένες να οδηγούν με λογική αναγκαιότητα στο συμπέρασμα. Αφορά τη μορφή του επιχειρήματος.

Λεπτομέρειες που ίσως φανούν χρήσιμες:

Αν ο συλλογισμός που μας δίνεται είναι εμφανώς αναπτυγμένος με τη μέθοδο της γενίκευσης, τότε ανιχνεύουμε αν η γενίκευση είναι αυθαίρετη ή ασφαλής. Ελέγχουμε δηλαδή αν τα ειδικά στοιχεία (ερευνούμε τις προκειμένες) αρκούν ή όχι για να θεωρηθεί βέβαιο ή πιθανολογικού χαρακτήρα το συμπέρασμα και, ανάλογα. Τέλεια ή ατελής η επαγωγή. Στην ουσία ελέγχουμε έτσι την εγκυρότητα του συλλογισμού.

Αν ο συλλογισμός έχει αναπτυχθεί με τη μέθοδο αίτιο - αποτέλεσμα (πιθανότατα τότε έχει μόνο δύο σκέλη - προτάσεις), τότε ελέγχουμε αν η σχέση είναι χρονολογική ή αιτιώδης. Αν είναι αιτιώδης, ελέγχουμε αν η αιτία είναι αναγκαία (απαραίτητη για να προκύψει το αποτέλεσμα) και επαρκής (αν αρκεί και μόνο αυτή για να προκύψει το αποτέλεσμα). Μόνο τότε είναι βέβαιο το συμπέρασμα - αποτέλεσμα, άρα τέλεια η επαγωγή.

5. Αποτελεί παραλογισμό ο "χ" συλλογισμός:

Ναι, αν δείχνει έγκυρος και δεν είναι αληθής

Π χ.: Όσοι δεν εργάζονται είναι φυγόπονοι.

Ο Δημήτρης δεν εργάζεται.

Ο Δημήτρης είναι φυγόπονος.

Βλέπουμε ότι διαθέτει εγκυρότητα αλλά δεν είναι αληθής, αφού η πρώτη προκειμένη δεν ισχύει, δεν είναι αληθής, καθώς υπάρχουν και άνθρωποι που δεν εργάζονται γιατί δεν βρίσκουν εργασία.

6. Αποτελεί σόφισμα ο "χ" συλλογισμός:

Πρέπει να εξετάσουμε μέσα από το κείμενο τη διάθεση - πρόθεση. Αν υπάρχει πρόθεση εξαπάτησης, τότε μόνο χαρακτηρίζουμε τον παραλογισμό σόφισμα.

7. Ποια συλλογιστική πορεία ακολούθησε ο συγγραφέας στην παράγραφο ή στο κείμενο του;

A) παραγωγική -από το γενικό στο ειδικό - συγκεκριμένα.....

B) επαγωγική - από το ειδικό στο γενικό - συγκεκριμένα.....

Γ) αναλογική- ειδικό-ειδικό συγκεκριμένα..... [σπάνια]

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

1.

A. Να δώσετε μια περίληψη του κειμένου (180-200).

To Bit or Not to Bit?

Κάτι σάπιο υπάρχει στο βασίλειο της Πληροφορίας. Οι φωνές που αμφισβητούν την πληροφορική επανάσταση πληθαίνουν. Οι μελλοντολόγοι που καταδίκασαν ένα μεγάλο μέρος του υλικού μας κόσμου σε θάνατο, ή τουλάχιστον στη νεκρανάστασή του ως εικονικό φάντασμα, βλέπουν τις προβλέψεις τους να διαψεύδονται. Ακόμη και ο Μιχάλης Δερτούζος, ο πρύτανης της καινοτομίας και της πρωτοπορίας, που από τη θέση της *eminence grise* του Τεχνολογικού Ινστιτούτου της Μασαχουσέτης προπαγάνδιζε ως και προσωπικούς "φορετούς" υπολογιστές, τους βρίσκει πια αφόρητους και δηλώνει απογοητευμένος από την "ημιτελή επανάσταση". Μήπως έχουμε αγνοήσει κάτι σημαντικό όταν, ακολουθώντας τα χνάρια που χάραξαν οι αρχαίοι σοφιστές, ορίσαμε εκ νέου τα πάντα ως πληροφορία και bits;

Βασική θέση του σημαντικού βιβλίου *The Social Life of Information* των J. S. Brown και P. Duguid (ερευνητών στο περίφημο ερευνητικό κέντρο PARC της Xerox) είναι ότι η πληροφορία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνίας. Οι περισσότεροι τεχνολογικοί "ευαγγελιστές", επισημαίνουν οι συγγραφείς, φορούν παρωπίδες· θεωρούν ότι όλα αυτά που περιβάλλουν την πληροφορία είναι άχρηστα διακηρύσσοντας ότι "*η πληροφορία επιθυμεί να είναι ελεύθερη*". Εμποδίζεται όμως από ένα πλήθος αναχρονιστικών θεσμών, όπως οι αγορές, τα πανεπιστήμια, οι επιχειρήσεις και οι εφημερίδες και από πεπαλαιωμένα μέσα, όπως το χαρτί, το φαξ και το χρήμα. Όλα αυτά είναι μολυβένιες μπάλες στα πόδια της φτερωτής πληροφορίας που μειώνουν την αποτελεσματικότητα λειτουργίας της κοινωνίας. Αλλά τότε γιατί οι βιντεοδιασκέψεις απέτυχαν, γιατί η τηλεργασία και η τηλεεκπαίδευση καρκινοβατούν; Γιατί η πληροφορική έχει συμβάλει μόνον ελάχιστα στην αύξηση της παραγωγικότητας; Μήπως επειδή όλοι αυτοί οι αναχρονισμοί είναι ένα δίκτυ ασφαλείας, αόρατο όταν όλα πηγαίνουν ρολόι αλλά σωτήριο όταν κάτι πηγαίνει στραβά; Μήπως υπάρχει κάτι παραπάνω από εκείνο που φαίνεται σε πρώτη ανάγνωση; [...]

Τη σφοδρότερη επίθεση των μελλοντολόγων την έχει δεχτεί το χαρτί και οι σημερινές χρήσεις του. Ο θάνατος του βιβλίου και της εφημερίδας έχει αναγγελθεί σε όλους τους τόνους και το πρώτο κύμα της ιντερνετικής εποχής διαφήμιζε διθυραμβικά την προσωπική εφημερίδα. Ο χρήστης θα μπορούσε να επιλέξει και να διαβάσει εκείνες τις πληροφορίες που τον ενδιέφεραν και μόνον αυτές χωρίς "μεσάζοντες" δημοσιογράφους, αρχισυντάκτες και εκδότες. Όπως δείχνει όμως η πορεία των ηλεκτρονικών εφημερίδων στο Διαδίκτυο με τη συχνή αλλαγή επιχειρηματικού μοντέλου (με ή χωρίς συνδρομή, με περιεχόμενα διαφορετικά ή ίδια με την έντυπη έκδοση κτλ.), η ηλεκτρονική εφημερίδα δεν είναι αντάξιος αντίπαλος της παραδοσιακής εφημερίδας. Γιατί; Αναλογιστείτε προς στιγμή τι είναι εκείνο που προσδίδει την όποια βαρύτητα σε αυτό εδώ το κείμενο. Είναι κυρίως το κύρος της εφημερίδας, καθώς και το σύστημα αξιών και αξιολόγησης των θεμάτων που διαθέτει, αλλά και η θέση του ίδιου του κειμένου στην εφημερίδα. Οι αναγνώστες δεν

μπορούν ή δεν θέλουν να αξιολογούν εξ αρχής κάθε είδηση ή πληροφορία. Θέλουν να εμπιστεύονται κάποιον και να φροντίζει, στο σωστό μέτρο, "πριν από αυτούς γι' αυτούς". Όλα αυτά είναι πολύ πιο ομιχλώδη στον κυβερνοχώρο και η προσωπική εφημερίδα καταλήγει σε ένα σχήμα οξύμωρο.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τα πανεπιστήμια, πραγματικά και ιδεατά. Τα πανεπιστήμια διαθέτουν (σε διάφορους βαθμούς) την έξωθεν καλή μαρτυρία και ένα κύρος. Τα πτυχία που χορηγούν αντανακλούν αυτή την κοινωνική σύμβαση μη απαιτώντας συνεχή επαναξιολόγηση κάθε πτυχίου. Στον κυβερνοχώρο όμως εμφανίζεται άλλο ένα οξύμωρο σχήμα. Αυτός που χρειάζεται τη γνώση πρέπει να την αξιολογήσει προτού την αποκτήσει· αν όμως είναι σε θέση να την αξιολογήσει τότε δεν την χρειάζεται! Επιπλέον, αν κάποιος θεωρήσει ότι τα πανεπιστήμια απλώς "παραδίδουν" γνώση σφάλλει, διότι βλέπει τη γνώση ως μια μορφή πίτσας, που αντί για παπάκι χρησιμοποιεί το Internet για την παράδοση. Τα πανεπιστήμια όμως, λένε οι συγγραφείς, είναι ένας χώρος άτυπης κλοπής: όλοι κλέβουν γνώση από όλους και αυτή είναι ίσως η μεγαλύτερή τους χρησιμότητα. Από μια οθόνη όμως τι γνώση μπορείς να κλέψεις; Παρά λοιπόν το γεγονός ότι τα πανεπιστήμια απειλούνται κυρίως επειδή επιχειρείται μια ανεδαφική ποσοτική αποτίμηση της γνώσης και πάλι δεν φαίνεται ότι ο αντίπαλός τους είναι ο κυβερνοχώρος. [...]

Έπειτα η γνώση ανήκει στους ανθρώπους και όχι στους άψυχους οργανισμούς. Στη NASA λένε ότι αν χρειαζόταν να ξαναστείλουν ανθρώπους στο φεγγάρι θα έπρεπε να ξαναρχίσουν από το μηδέν, διότι οι άνθρωποι που διέθεταν αυτή τη γνώση δεν υπάρχουν πλέον εκεί. Τέλος, η γνώση γύρω από κάποιο ζήτημα δεν είναι ισοδύναμη με τη γνώση του ζητήματος, ακριβέστερα της πρακτικής του. Ένας κριτικός λογοτεχνίας μπορεί να γνωρίζει επακριβώς τη συνταγή για ένα καλό μυθιστόρημα, σπανιότατα όμως είναι ο ίδιος λογοτέχνης μεγάλου βεληνεκούς. Ένας καθηγητής πανεπιστημίου μπορεί να είναι βαθύς γνώστης της θεωρίας του μάνατζμεντ, αλλά να μην είναι συγχρόνως και αποτελεσματικός μάνατζερ. Παρ' όλο που η "διαχείριση γνώσης" αποτελεί την τελευταία μόδα στην πληροφορική, δυστυχώς η γνώση δεν διαχειρίζεται, δεν μεταφέρεται και δεν συντηρείται παρά μόνο με μεγάλη δυσκολία.

Ποιος είναι λοιπόν "ο δρόμος για το μέλλον"; Στο βιβλίο αυτό τίθενται περισσότερες ερωτήσεις παρά δίδονται απαντήσεις. Η ανάλυση όμως του γιατί συμβαίνουν όλα αυτά γύρω μας είναι πειστική και τεκμηριωμένη και αποκαλύπτει ότι για να βρούμε τον δρόμο που ανοίγεται μπροστά μας πρέπει να κοιτάξουμε γύρω μας τον κόσμο που μας περιβάλλει και να τον κατανοήσουμε πραγματικά. Γιατί σε πείσμα εκείνων που πιστεύουν ότι η πρόοδος του ανθρώπου είναι ταυτόσημη με την τεχνολογία, ο άνθρωπος είναι μέτρο των πάντων και ειδικά σήμερα περισσότερο από ποτέ.

Γ. Ναθαναήλ, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 05-08-2001

B. Ερωτήσεις

1. Να αναπτύξετε το νόημα της τελευταίας περιόδου "Γιατί σε πείσμα ... περισσότερο από ποτέ." σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.
2. Ποια μέθοδο πειθούς και ποια τεκμήρια χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να υποστηρίξει τις απόψεις του;

Εκπαίδευση και "ανάπτυξη"

Εδώ και δύο αιώνες το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών διευρύνεται διαρκώς, γύρω από θυλάκους χλιδής εκτείνονται απέραντες επικράτειες λοιμών, λιμών και καταποντισμών, στον Τρίτο Κόσμο προστίθεται τώρα και ένας τέταρτος. Το χαρακτηριστικό του Τρίτου ήταν η "υπανάπτυξη", ό,τι και αν σημαίνει αυτός ο όρος το χαρακτηριστικό του Τέταρτου είναι η εξαθλίωση.

Μολονότι η λεγόμενη "θεωρία της ανάπτυξης" δεν είναι πια της μόδας μεταξύ των οικονομολόγων, το κεντρικό της ερώτημα παραμένει: ποιες είναι οι παράμετροι που οδηγούν μια χώρα στην οικονομική "ανάπτυξη"; Θα προσθέσω ένα επίσης γνωστό ερώτημα: συγκαταλέγεται η εκπαίδευση μεταξύ των παραμέτρων της ανάπτυξης;

Σε τέτοια ερωτήματα έχουν κατά καιρούς δοθεί πολλές απαντήσεις. Μια από αυτές, που κατοπτρίζει και τις επικρατούσες σήμερα απόψεις, τεχνοκρατικές, νεοφιλελευθερίζουσες και, κατά τη γνώμη μου, μάλλον ρηχές, θα μπορούσε να συνοψιστεί σχηματικά στον εξής συλλογισμό.

Προκειμένου να αναπτυχθούν, οι υπανάπτυκτες κοινωνίες πρέπει να καλλιεργήσουν ορισμένες αξίες και να επιλέξουν το κατάλληλο εκπαιδευτικό σύστημα. Οι αξίες είναι η πεμπτούσια του κεφαλαιοκρατικού συστήματος: εργατικότητα, παραγωγικότητα, φειδώ και αποταμίευση, ανταγωνιστικό πνεύμα, πλούτος και κοινωνική άνοδος. Όσο για την εκπαίδευση, στις υπανάπτυκτες χώρες η κατανομή της ανάμεσα στα διάφορα κοινωνικά στρώματα πρέπει κατά την αντίληψη αυτή να είναι ακόμη "ορθολογικότερη" από ό,τι στις ανεπτυγμένες. Εφόσον δηλαδή οι υπανάπτυκτοι δεν έχουν παραγωγή ούτε υψηλής τεχνολογίας και έρευνας ούτε πολιτισμού γενικότερα, οφείλουν να αρκестούν σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα απαλλαγμένο από την πολυτέλεια της γενικής παιδείας και προσανατολισμένο προς επαγγελματικές ειδικεύσεις αντίστοιχες του επιπέδου της οικονομίας τους και των απαιτήσεων της διεθνούς αγοράς. Οι ειδικεύσεις αυτές υποτίθεται ότι θα τους επιτρέψουν, μετά μία ή δύο γενιές, "να προφθάσουν το τρένο" της τεχνολογικής επανάστασης.

Ο συλλογισμός αυτός παραβλέπει βεβαίως ότι όταν περάσουν οι δύο-τρεις γενιές θα πρόκειται για το τρένο της προηγούμενης επανάστασης και ότι στο μεταξύ οι ανεπτυγμένες κοινωνίες θα έχουν προλάβει το επόμενο τρένο, θα έχουν προχωρήσει σε ανώτερη κλίμακα του διεθνούς καταμερισμού των έργων, ακριβώς χάρη στη γενική παιδεία και στην κριτική σκέψη, με τις οποίες και μόνο προάγονται η πρωτογενής έρευνα, η τεχνογνωσία και γενικότερα η ανάπτυξη πολιτισμού. Είναι μάλιστα πιθανότατο ότι αυτή η διαδικασία ανανεώνεται στο διηνεκές και ότι αυτή ακριβώς είναι που διαιωνίζει τις διεθνείς ανισότητες.

Υπάρχουν, βεβαίως, μεμονωμένες ιστορικές εξαιρέσεις, χώρες που μπόρεσαν να υπερβούν τη μειονεκτική τους θέση στον διεθνή ανταγωνισμό: η Ιαπωνία πριν και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι "δράκοντες" της Νοτιοανατολικής Ασίας στις ημέρες μας. Αλλά η γενικότερη ανισότητα μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών παρέμεινε και

διευρύνθηκε, άρα δεν διαψεύδεται από τις εξαιρέσεις αυτές όπως ακριβώς δεν αίρονται οι ταξικές ανισότητες στο εσωτερικό μιας κοινωνίας από τη δυνατότητα που παρέχεται όχι σε όλα αλλά σε ορισμένα μέλη των κατωτέρων τάξεων να μεταπηδήσουν στις ανώτερες - δηλαδή από την κοινωνική κινητικότητα. Τίποτε εξάλλου δεν αποδεικνύει ότι οι χώρες αυτές οφείλουν την εξαιρετική τους εξέλιξη στη συνταγή της ανάπτυξης που συνοψίσαμε στον παραπάνω συλλογισμό.

Πράγματι, αυτές οι χώρες δεν αναπτύχθηκαν οικονομικά απλώς και μόνο επειδή τήρησαν με ευλάβεια το κεφαλαιοκρατικό σύστημα αξιών και επειδή οργάνωσαν ένα καλό εκπαιδευτικό σύστημα και το στήριξαν στην εξειδίκευση και στην επαγγελματική μόρφωση. Στην ανάπτυξή τους συνετέλεσε και μια πληθώρα άλλων παραμέτρων. Θα αναφέρω εκείνες που μου φαίνονται σημαντικότερες και που σχετίζονται στενότερα με τα θέματά μας, ειδικά με την εκπαίδευση.

Η πρώτη σημαντική παράμετρος είναι πολιτική: τα καθεστώτα των χωρών αυτών, κυρίως στην πρώτη φάση της οικονομικής τους ανάπτυξης, ήταν αυταρχικά σε άλλες λιγότερο και σε άλλες περισσότερο. Υπενθυμίζω τις περιπτώσεις: Ιαπωνία, Ταϊβάν, Κορέα, Χονγκ Κονγκ, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη. Μια δεύτερη παράμετρος είναι κοινωνική: στις περισσότερες από τις χώρες αυτές είτε υπήρχαν ήδη είτε δημιουργήθηκαν με ταχύτατους ρυθμούς αρχηγετικά στρώματα με μεγάλη δύναμη, παραδοσιακή ή επίκτητη.

Καταρτισμένα και ικανά μέλη των αρχηγεσιών αυτών στελέχωσαν ένα κράτος που, σε όλες τις περιπτώσεις, είχε επίσης μεγάλη ισχύ είτε για Θεσμική ισχύ επρόκειτο (π.χ. ενισχυμένη εκτελεστική εξουσία) είτε για ιδεολογική (π.χ. υψηλός βαθμός κρατικής αυθεντίας και νομιμότητας) είτε απλώς και μόνο για την ωμή ισχύ της βίας (π.χ. στρατοκρατία, αστυνομικό κράτος).

Αυτά τα πολιτικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά επέτρεψαν την ταχεία υιοθέτηση του κεφαλαιοκρατικού συστήματος αξιών από τις ανώτερες τάξεις και τη ραγδαία επιβολή του στις κατώτερες. Από τον εμβολιασμό του συστήματος αυτού στην εγχώρια κουλτούρα δημιουργήθηκαν βέβαια, ανάλογα με την περίπτωση, ιδιαίτερα συστήματα αξιών, που διέφεραν από χώρα σε χώρα. Όλα όμως έχουν κοινό χαρακτηριστικό τους την πειθαρχία και σε όλα κυριαρχούν οι γνωστές ιστορικές αξίες του καπιταλισμού.

Το ιδιάζον αυτό σύστημα αξιών, οι ισχυρές και ικανές αρχηγεσίες, το ισχυρό κράτος και το αυταρχικό πολιτικό σύστημα είναι δομικές συνθήκες στέρεες και αλληλενισχυόμενες. Επιτρέποντας δραστικούς περιορισμούς των πολιτικών και πολιτισμικών ελευθεριών, οι συνθήκες αυτές συλλειτούργησαν ως αναπτυξιακές προϋποθέσεις. Σχημάτισαν δηλαδή ένα πλαίσιο άκρως ευνοϊκό για κρατική οικονομική πολιτική και για ιδιωτικές επενδυτικές στρατηγικές, οι οποίες εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των χωρών αυτών. Θα αρκεστώ σε απλή απαρίθμηση: Χαμηλό εργασιακό κόστος. Υψηλή ροπή προς αποταμίευση και επένδυση. Εντατική εκμετάλλευση συγκριτικών πλεονεκτημάτων στο εξαγωγικό εμπόριο και έντονος προστατευτισμός στο εισαγωγικό, ιδίως για τις μεγαλύτερες από αυτές τις χώρες. Τεχνογνωσία αρχικώς εισαγόμενη, με τη μίμηση, την αντιγραφή ή και την πειρατεία και τελικώς ενδογενής, με την ανάπτυξη της εγχώριας έρευνας.

Οι πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές δομές που αναφέραμε έχουν λοιπόν προφανή κοινά χαρακτηριστικά: είναι αυταρχικές, ιεραρχικές και άνισες. Αυτά επέτρεψαν, με τη σειρά τους, μιαν αυταρχική κατανομή της εκπαίδευσης, επίσης άνιση και ιεραρχημένη, που συντηρεί τις διαφορές μεταξύ ανωτέρων και κατωτέρων κοινωνικών στρωμάτων χωρίς βεβαίως να αποκλείει την κοινωνική κινητικότητα.

Συμπερασματικά, οι χώρες αυτές πέρασαν όντως από τον εσμό των υπαναπτύκτων θυμάτων στη χορεία των ανεπτυγμένων θυτών. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι έπαψαν να υπάρχουν θύτες και θύματα ούτε ότι στο εσωτερικό των κοινωνιών αυτών έπαψαν να υπάρχουν ανισότητες. Έτσι μάλιστα το δόγμα των "ίσων ευκαιριών" υπονομεύεται ως ηθικολογικό έρεισμα της αναπτυξιακής θεωρίας. Οι συγκεκριμένες αυτές κοινωνίες του υπαρκτού καπιταλισμού δεν αναπτύχθηκαν χάρη στις περίφημες ίσες ευκαιρίες αλλά αντιθέτως χάρη στην αναπαραγωγή των ανισοτήτων, έστω σε υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης. Και όχι μόνο δεν διέψευσαν την εγγενή τάση του διεθνούς συστήματος προς την ανισότητα αλλά την επιβεβαίωσαν.

Γ. Β. Δερτιλής, εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 29-09-1996

Β. Ερωτήσεις

1. Με ποιο τρόπο ο συγγραφέας συσχετίζει τους δύο όρους του τίτλου του άρθρου του;
2. Να γράψετε δύο παραγράφους (100-120 λέξεις η καθεμία) για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης από δύο διαφορετικές οπτικές γωνίες: από την οπτική γωνία του μαθητή που ενδιαφέρεται για ορισμένα μόνο μαθήματα και από εκείνη του παιδαγωγού που υποστηρίζει την αναγκαιότητα της γενικής παιδείας.

Γ. Έκθεση

Να σχολιάσετε την άποψη: "Οι καλύτερες επενδύσεις είναι αυτές που γίνονται στην παιδεία". (500-600 λέξεις)

3.

Η πραγματική φρόνηση και η αξία της

Νομίζω πως ειδικά στην εποχή μας η φρόνηση, ως ηθική και κοινωνική αρετή, μετατρέπεται συχνά σε μια άλλη ιδιότητα, σε μια άλλη στάση του στοχαστικού ανθρώπου, η οποία απολήγει κάποτε σε μια φαινομενικά αντικοινωνική εκδήλωση: την επιφυλακτικότητα.

Οι γνήσια φρόνιμοι άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι σήμερα να γίνονται επιφυλακτικοί, να κρατούν τον εαυτό τους σε κάποια απόσταση από την "αγορά" και, αντί να διδάσκουν εύγλωττα, αντιστρέφοντας τη ρήση να φροντίζουν να απομονώνονται και να σιωπούν. Οι αληθινά φρόνιμοι άνθρωποι σήμερα, αντί να προβάλλουν, σεμνά βέβαια, αλλά πάντως αισθητά, τη φρονιμάδα τους ως παράδειγμα και ως διδαχή, φροντίζουν να την αποσκεπάζουν με την αποχή, με την περισυλλογή εις εαυτόν, που τελικά μπορεί πια να απολήξει σε άγονη αρετή, της οποίας η παιδευτική αξία είναι άνευ ενεργείας.

Βέβαια, όταν μιλούμε για τη φρόνηση ως διδακτικό παράδειγμα ήθους και ζωής, αναφερόμαστε σ' εκείνη τη φρόνηση που είναι ψυχικής και νοητικής, ακόμη και υλικής σωματικής εγκράτειας και πειθαρχίας κατόρθωμα και όχι -με την τρέχουσα αγοραία έννοιά της- συμφεροντολογική καπατσουσύννη. Εννοούμε τη φρόνηση που συνδέεται και συμπληρώνεται με το "φρόνημα", τη φρόνηση που θα έπρεπε να την ονομάσουμε "υψηλοφροσύνη".

Γιατί από την άλλη την υπολογιστική φρόνηση της ατομικής μας εξασφάλισης δε στερείται η εποχή μας. Οι "φρόνιμοι", που φροντίζουν μόνο "για το σπιτάκι τους" και τη "Θεσούλα" τους και για την ατομική καλοπέρασή τους, αν και λόγω της θορυβώδους κυκλοφορίας αρκετών "μποέμ", ιδίως μάλιστα μεταξύ των νέων, φαίνονται λίγοι, είναι στην πραγματικότητα πολλοί. Γιατί ακριβώς η τάση προς την υλική ευζωία, που χαρακτηρίζει την εποχή μας, οδηγεί προς αυτή τη "φρόνηση", που δεν είναι εδώ το θέμα μας.

Η άλλη λοιπόν η φρόνηση, η βαθιά, δηλαδή, και στοχαστική θεώρηση και των αιώνιων και των καθημερινών, η εγκράτεια του πνευματικού και του υλικού βίου, η μέριμνα για τη διάρκεια, η συνέπεια και η συνείδηση της ευθύνης, όταν υπάρχει, οδηγεί πάντοτε, αλλά ιδίως σήμερα, προς κάποια απομόνωση. Είναι αυτή η συχνά παρεξηγημένη απομόνωση κάποιων φαινομενικά κλειστών ανθρώπων, που θεωρούνται "αντικοινωνικοί".

Όμως μπορεί, νομίζω, να δοθεί, παρά ταύτα, μία αισιόδοξη απάντηση: Η φρόνηση δε θα λείπει ποτέ από τον άνθρωπο. Και μέσα στο κύλισμα των αιώνων, άλλοτε παρούσα και ενεργός, άλλοτε -όπως σήμερα- σιωπηλή, επιφυλακτική, αλλά έτοιμη για την ώρα της ανάγκης η φρόνηση, δώρημα του Θεού στον άνθρωπο, θα προστατεύει την ύπαρξη του ανθρώπου στοργικά περιλαμβάνοντας υπό τη σκέπη της ακόμη και τους -αιώνια επίσης- υπάρχοντες άφρονες.

B. Ερωτήσεις

1. Ποιες από τις μεθόδους (ορισμός, διαίρεση, σύγκριση, αντίθεση, αιτιολόγηση, περιγραφή, αφήγηση) χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να αναπτύξει το θέμα του;
2. Να βρείτε δέκα ομόρριζα της λέξης φρόνηση.
3. Να ξαναγράψετε το παρακάτω κείμενο, μεταπλάθοντάς το με τέτοιο τρόπο, ώστε να λάβει δοκιμιακή μορφή.

Για το λογικό και το πάθος

Η ψυχή σας είναι πολλές φορές πεδίο μάχης, όπου το λογικό σας και η κρίση σας κάνουν πόλεμο ενάντια στο πάθος και την όρεξή σας.

Μακάρι να μπορούσα να γίνω ειρηνοποιός στην ψυχή σας, και να μετατρέψω τη διχόνοια και τον ανταγωνισμό των στοιχείων σας σε ενότητα και αρμονία. Αλλά πώς μπορεί να γίνει αυτό, αν κι εσείς οι ίδιοι δε γίνετε ειρηνοποιοί, κι ακόμα, οι εραστές όλων των στοιχείων σας;

Το λογικό σας και το πάθος σας είναι το πηδάλιο και τα πανιά της θαλασσοπόρας ψυχής σας. Αν τα πανιά σας ή το πηδάλιό σας σπάσει, το καράβι σας θα χορεύει ή θα παρασύρεται από τα κύματα, ή θα σταθεί ακίνητο στη μέση της θάλασσας.

Γιατί το λογικό, όταν κυβερνά μόνο, είναι μια δύναμη που φυλακίζει και το πάθος, αφύλαχτο, είναι μια φλόγα που καίει μέχρι την αυτοκαταστροφή.

Για τούτο, αφήστε την ψυχή σας να ανυψώνει το λογικό σας μέχρι τα ύψη του πάθους, για να μπορεί να τραγουδά. Κι αφήστε την να κατευθύνει το πάθος σας με το λογικό, για να μπορεί το πάθος σας να ζει μέσα από την καθημερινή ανάστασή του, και σαν το φοίνικα να ξαναγεννιέται από τις στάχτες του.

Θα 'θελα να βλέπατε την κρίση και την επιθυμία σας όπως θα βλέπατε δυο αγαπημένους φιλοξενούμενους στο σπίτι σας. Σίγουρα δε θα τιμούσατε τον έναν καλεσμένο περισσότερο από τον άλλο· γιατί αυτός που προσέχει περισσότερο τον ένα, χάνει την αγάπη και την πίστη και των δυο.

Χ. Γκιμπράν, Θεμέλιο στην Έκθεση Ιδεών (Μ. Ι. Μπαχαράκης) τ.1^{ος} σ. 39

4.

Α. Να δώσετε μια περίληψη του παρακάτω κειμένου (100-120 λέξεις).

Τα κίνητρα της συμπεριφοράς

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε λόγος για τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται το γύρω του κόσμο, μαθαίνει, σκέπτεται κτλ. Ο άνθρωπος όμως δε λειτουργεί μόνο ως νοητική οντότητα, συγχρόνως βιώνει επιθυμίες και συναισθήματα και με αυτά θα ασχοληθούμε στη συνέχεια, χωρίς ποτέ να ξεχνούμε ότι εξετάζουμε την ψυχική ζωή του ανθρώπου μέσα από διαφορετικά κεφάλαια, μόνο για λόγους μεθοδολογικούς και ότι η ψυχική ζωή του ανθρώπου είναι πολύπλευρη και πολυδιάστατη, αλλά συγχρόνως ενιαία και αδιαίρετη.

Χαρακτηριστικό του ζωικού κόσμου γενικά και του ανθρώπου ειδικότερα είναι η δραστηριοποίηση. Όταν μας απασχολεί το γιατί ένας άνθρωπος δρα με συγκεκριμένο τρόπο, αναφερόμαστε στα κίνητρα συμπεριφοράς του. Ένας μαθητής π.χ μελετά, επί ώρες προετοιμάζοντας τα μαθήματά του, ένας γονιός ξενυχτά δίπλα στο κρεβάτι του άρρωστου παιδιού του, ένας αθλητής κάνει καθημερινά επίπονη προπόνηση, ένας άλλος κάνει με ποδήλατο το γύρο του κόσμου, ενώ ένας ερευνητής αναλώνει τη ζωή του στη μελέτη και την έρευνα. Πίσω από όλες αυτές τις πράξεις λειτουργούν κάποια κίνητρα που ωθούν τα άτομα αυτά να δραστηριοποιούνται το καθένα με το δικό του τρόπο προς μια κατεύθυνση. Η δραστηριοποίηση περιέχει το στοιχείο της ετοιμότητας και επιπλέον της κατεύθυνσης προς ένα στόχο.

Όταν εξετάζουμε την εκούσια συμπεριφορά του ανθρώπου, μας ενδιαφέρουν όχι μόνο οι στόχοι που επιδιώκει, αλλά και τα μέσα που χρησιμοποιεί για να επιτύχει αυτούς τους στόχους. Μπορεί π.χ. διαφορετικά άτομα με διαφορετικούς τρόπους συμπεριφοράς να επιδιώκουν τον ίδιο στόχο. Κάποιος δηλαδή μπορεί να δουλεύει υπερωριακά, για να καλύψει τις οικογενειακές του ανάγκες, ενώ ένας άλλος για τον ίδιο σκοπό να δανείζεται χρήματα από τους φίλους του. Από την άλλη μεριά μπορούμε να παρατηρήσουμε παρόμοια συμπεριφορά σε άτομα που όμως επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς, κινούνται δηλαδή από διαφορετικά κίνητρα. Κάποιος π.χ. μπορεί να σπουδάζει γιατρός, γιατί επιθυμεί να προσφέρει τη βοήθειά του σε άτομα που πάσχουν, ένας άλλος, επειδή επιθυμεί να αποκτήσει το κοινωνικό κύρος του γιατρού κι ένας τρίτος, γιατί πιστεύει ότι το επάγγελμα του γιατρού αποφέρει οικονομικές απολαβές που εξασφαλίζουν άνετη ζωή. Ένα βασικό χαρακτηριστικό πάντως της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι ότι τα κίνητρα που την κατευθύνουν συνήθως δε λειτουργούν μεμονωμένα. Κατά κανόνα δηλαδή ο άνθρωπος παρακινείται από περισσότερα κίνητρα συγχρόνως· η επιδίωξη να γίνει κάποιος γιατρός μπορεί να προέρχεται και από τα τρία κίνητρα που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Τα διάφορα κίνητρα σε ένα άτομο αλληλεπιδρούν και κατευθύνουν τη συμπεριφορά με οργανωμένο τρόπο.

Επειδή τα κίνητρα συμπεριφοράς δεν μπορούν να παρατηρηθούν άμεσα, η μελέτη τους γίνεται έμμεσα από τον τρόπο που εκδηλώνονται στη συμπεριφορά. Δηλαδή, μέσα από την

παρατήρηση επιδίωξης στόχων, τον προσανατολισμό του ατόμου προς ή μακριά από διάφορους πιθανούς στόχους και από την έκφραση προτιμήσεών του και επιλογών μεταξύ εναλλακτικών δυνητικών στόχων, μπορούμε να συμπεράνουμε για τα αντίστοιχα κίνητρα του ατόμου.

Ψυχολογία, Ο.Ε.Δ.Β (1994) σ. 66-67

B. Ερωτήσεις

1. Να αναλύσετε τη δομή της τρίτης παραγράφου (μέρη, τρόπος ανάπτυξης).
2. Τι είδους τεκμήρια κυρίως χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να στηρίξει τη θέση του;
Πώς κρίνετε την επιλογή του αυτή;
3. Να βρείτε ένα αντώνυμο των παρακάτω λέξεων:
ζωικός, πολυδιάστατος, δραστηριοποίηση, συγκεκριμένος, εκούσιος,
κύρος, άμεσα, άνετος, συνήθως, δυνητικός.
4. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την ενεργητική και παθητική σύνταξη. Αφού εξηγήσετε την επιλογή του αυτή, στη συνέχεια να μετατρέψετε κάθε σύνταξη στην αντίθετή της και να βρείτε τη νοηματική διαφορά που προκύπτει από τη μετατροπή αυτή.

Λεξιλογικές Ασκήσεις.

A. Να βρείτε δύο συνώνυμα των παρακάτω λέξεων

1. Αδιάσειστος
2. Αναιρώ
3. Ευλογοφανής
4. Συμπαιγνία
5. Υπονομεύω
6. Ακαταμάχητος
7. Απόρροια
8. Εικασία
9. Πίστη
10. Χειραγωγή

B. Να βρείτε δύο αντώνυμα των παρακάτω λέξεων

1. Αμφιβολία
2. Ατράνταχτο
3. Επαρκής
4. Ευαπόδεικτος
5. Προβλεπόμενος
6. Αδρομερής.....
7. Απλός
8. 'Αστοχος
9. Ευθυκρισία
10. Παραδέχομαι

Γ. Να χρησιμοποιήσετε τις παρακάτω λέξεις σε προτάσεις με την κυριολεκτική και μεταφορική τους σημασία:

αποκοιμίζω, βασανίζω, σημείο, πισώπλατα, εγκεφαλικός,
αλχημεία, θύμα, επιχείρηση, οπλοστάσιο, ψυχρός,
παραχάραξη, άρση, εγκέφαλος, αιχμάλωτος, καρπός,
συνήγορος, παιχνίδι, συστολή, καρφώνω, επίπεδο.

Δ. Να εντοπίσετε και να διορθώσετε τα γλωσσικά λάθη στις παρακάτω προτάσεις:

α) Οι φυσικοί πόροι εκμεταλλεύονται αλόγιστα τα τελευταία χρόνια από τον άνθρωπο.

.....

β) Ο υπόδικος διέρρευσε πληροφορίες στον τύπο ότι στο σκάνδαλο ενέχεται και κάποιος υψηλά προϊστάμενος του υπουργείου.

.....

γ) Η σύμπραξη του αδικήματος αυτού συνεπάγεται από τη βέβαιη καταδίκη των δραστών.

.....
δ) Του ανατέθηκε να εξάγει την οικονομία της χώρας του από το διέξοδο μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους.

.....
ε) Αμφισβητώ για την αγνότητα των προθέσεών του.

.....
στ) Χάρη της προσπάθειας που κατέβαλε σύσσωμη η ομάδα ο κίνδυνος αποσοβήθηκε.

.....
ζ) Η βράβευσή του ως αριστούχος αποτελεί δικαίωση των προσπαθειών του.

.....
η) Η παροχή ασύλου σ' έναν παράνομο λέγεται υπονόμηση εγκληματία.

.....
θ) Τον κάλεσε να επιστρέψει επείγον στην εργασία του.

.....
ι) Η θερμοκρασία έπεσε υπό του μηδενός.

.....